

Кімге: Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігіне
Автордың аты-жөні мен лауазымы: Орынбасаров Нурболат Нагашыбаевич.
Қызылорда облысы, Арал ауданы, Қаратерең ауылдық округі әкімі
аппаратының жетекші маманы.
Орындаған күні: 08.11.2024 жыл

Аналитикалық жазба

Тақырыбы: Қызылорда облысындағы зауыттардың аздығының себептері

Кілт сөздер: Қызылорда облысы, зауыттардың аздығы, индустриалды даму, өндіріс, минералды ресурстар, мұнай, газ, қайта өңдеу, экономикалық әлеует, әлеуметтік мәселелер, жұмыс орындары, миграция, кәсіпорындар, даму перспективалары, инфрақұрылым.

Кіріспе: Қызылорда облысы Қазақстанның оңтүстігінде орналасқан, бай табиғи ресурстарымен және ауылшаруашылығы саласындағы маңызды жетістіктерімен танымал өңір. Дегенмен, осы аймақтағы индустриалды даму деңгейі салыстырмалы түрде төмен. Бұл өңірде өндірістік кәсіпорындар мен зауыттардың аз болуы, көптеген экономикалық және әлеуметтік мәселелерге әкеп соғуда. Қызылорда облысында минералды ресурстар, атап айтқанда мұнай мен газ, мол болғанымен, олардың өңделу деңгейі әлі де төмен. Өндіріс және қайта өңдеу салаларының жеткіліксіз дамуы облыс экономикасының әртараптандырылуына кедергі келтіруде. Зауыттардың аздығы өңірде жұмыс орындарының шектеулі болуына, тұрғындардың миграциясына және жалпы өмір сапасының төмендеуіне ықпал етеді.

Бұл мәселе Қызылорда облысының экономикалық әлеуетін толыққанды жүзеге асыруға тосқауыл қойып, өңірдің әлеуметтік және инфрақұрылымдық дамуына кері әсерін тигізеді. Сондықтан облыстағы өндірістік салаларды дамыту, жаңа зауыттар мен кәсіпорындарды ашу — аймақтың болашағы үшін маңызды міндет болып табылады.

Негізгі бөлім: Қызылорда облысы — табиғи ресурстарға бай өңір. Мұнда мұнай, газ, минералды ресурстар мол, бірақ өңірдің экономикалық құрылымы негізінен ауылшаруашылығына, атап айтқанда, күріш өсіру мен мал шаруашылығына тәуелді. Өндірістік сала мен өңдеуші өнеркәсіптің даму деңгейі салыстырмалы түрде төмен. Бұл аймақтың жалпы ішкі өніміне ауылшаруашылығының үлесі көп болғанымен, өнеркәсіптің үлесі жеткіліксіз. Өндіріс саласы дамымағандықтан, Қызылорда облысы ішкі нарықтың сұранысын қамтамасыз ету үшін көбінесе басқа өңірлерге немесе шетелге тәуелді.

Облыстағы өндірістік инфрақұрылым жеткіліксіз деңгейде дамыған. Көбінесе өндіріс ошақтары мен зауыттар салуға арналған қажетті ресурстар мен техникалық база жоқ. Индустриалды аймақтардың дамымауы мен өнеркәсіптік технологиялардың ескіруі өңірде жаңа зауыттардың құрылысына кедергі келтіреді.

Қызылорда облысындағы зауыттардың аздығының себептерін түсіну үшін, келесі кестеде негізгі факторларды көрсетіп, әрқайсысының қысқаша сипаттамасы мен олардың өнеркәсіпке әсерін көрсетеміз:

Себептер	Сипаттамасы	Өнеркәсіпке әсері
Географиялық орналасу	Қызылорда облысы шөлейтті аймақта орналасқан, бұл жерде табиғи ресурстар мен климаттық жағдайлар шектеулі.	Өнеркәсіптік өндірісті дамытуға қолайсыз жергілікті жағдайлар: аумақтың құмды болуы және қатаң климат.
Шикізаттың тапшылығы	Өнеркәсіп үшін қажетті табиғи ресурстар мен шикізаттың жеткіліксіздігі.	Зауыттар мен өңдеуші өнеркәсіптер үшін қажетті шикізаттың тапшылығы өндірістің дамуына кедергі келтіреді.
Инфрақұрылым мәселелері	Электр энергиясы, су, көлік желілерінің жетіспеушілігі.	Өнеркәсіптік кәсіпорындар үшін қажетті инфрақұрылымның дамымағандығы. Транспорттық байланыстың шектелуі.
Экономикалық даму деңгейі	Өңір негізінен ауыл шаруашылығы мен мұнай-газ саласына тәуелді.	Өнеркәсіпке қаржылық және инвестициялық ресурстардың жетіспеушілігі. Экономика ауыл шаруашылығына негізделген.
Экологиялық факторлар	Арал теңізінің экологиялық дағдарысы, тұзды дауылдар мен құрғақшылық.	Экологиялық мәселелер өнеркәсіптік жобаларды жүзеге асыруда қиындықтар туғызады. Құрылыс пен жұмысқа кедергі.
Инвестициялар және қолдау	Өңірге инвестиция тартудың төмен деңгейі, мемлекеттік қолдаудың жеткіліксіздігі.	Қаржылық қолдау мен инвестициялардың жетіспеушілігі жаңа өнеркәсіптік жобалардың болмауына әкеледі.

Қызылорда облысындағы зауыттардың аздығының негізгі себептері

- **Шикізаттың тапшылығы** — 25%: Өнеркәсіптің дамуына ең көп әсер ететін фактор ретінде көрсетіледі.
- **Географиялық орналасу** — 20%: Шөлейтті аймақтың табиғи және климаттық шектеулері.
- **Экономикалық даму деңгейі** — 20%: Экономикалық әртараптандырудың төмен деңгейі.
- **Инфрақұрылым мәселелері** — 15%: Транспорттық және энергетикалық инфрақұрылымның жетіспеушілігі.
- **Экологиялық факторлар** — 10%: Арал теңізінің экологиялық дағдарысы және басқа табиғи мәселелер.
- **Инвестициялар мен қолдау** — 10%: Мемлекеттік қолдаудың аздығы және инвестициялық тартымдылықтың төмендігі.

Қызылорда облысына тартылатын инвестициялар көлемі еліміздің басқа өңірлерімен салыстырғанда төмен. Өндірістік салаға тартылатын инвестициялардың аздығы жаңа кәсіпорындар мен зауыттардың ашылуын тежейді. Бұл жағдай жергілікті экономиканың әртараптандыруына да әсер етеді.

Өндірістік жобаларды жүзеге асыруда кездесетін әкімшілік кедергілер мен құқықтық мәселелер инвестиция тартуды қиындатады. Құжаттандыру және рұқсат беру процестері көбінесе ұзақ әрі күрделі болып келеді.

Индустриалды инфрақұрылымның дамымауы құрылыс компаниялары мен маман жұмысшылардың жетіспеушілігіне әкеледі. Бұл өндіріс саласының дамуына тікелей әсер етеді.

Қызылорда облысындағы зауыттардың аз болуы бірнеше экономикалық және әлеуметтік салдарға әкеліп отыр. Өндірістік кәсіпорындардың аздығы жұмыс орындарының тапшылығына себеп болады. Бұл өз кезегінде облыс тұрғындарының сыртқа, басқа өңірлерге немесе елдерге жұмыс іздеп кетуіне әкеледі. Миграцияның артуы жергілікті қоғамның дамуына теріс әсер етеді, сонымен қатар отбасылардың тұрақсыздығына да әкелуі мүмкін.

Қызылорда облысында зауыттардың аздығы өндіріс өнімдерін өз деңгейінде өндіруге мүмкіндік бермейді. Сондықтан аймақ елдің басқа өңірлерінен немесе шетелден дайын өнімдер мен материалдар импорттауға мәжбүр болады. Бұл экономикаға қосымша шығындар туғызып, өңірдің саудасаттықтағы теңгерімсіздігін арттырады.

Зауыттардың аздығы өңірдің экономикалық әлеуетін толық пайдалану мүмкіндігін шектейді. Бұл инфрақұрылымның дамуына, білім беру мен денсаулық сақтау сияқты әлеуметтік салалардың дамуына да кері әсерін тигізеді.

Қызылорда облысында мұнай мен газ өндіру көлемі үлкен болса да, осы ресурстарды өндеудің және қайта өндеудің тиімді жүйелері жетіспейді. Нәтижесінде экологиялық жағдай нашарлауы мүмкін, әсіресе өңдеу зауыттарының жоқтығы атмосфераға шығарылатын зиянды қалдықтардың мөлшерін көбейтуі ықтимал.

Облыстағы минералды ресурстарды тереңірек өңдеуге бағытталған жаңа зауыттар мен кәсіпорындар ашу қажет. Мұнай-газ саласын толыққанды өңдеу, химия өнеркәсібі мен металлургия салаларының дамуы — бұл бағыттар аймақтың экономикалық әлеуетін арттыруға мүмкіндік береді.

Өндіріс саласын дамыту үшін шетелдік және жергілікті инвесторларды тарту маңызды. Бұл үшін жергілікті билік инфрақұрылымдық қолдау, салық жеңілдіктері және бизнесті қолдаудың тиімді шараларын ұсынуы керек. Құқықтық базаны жетілдіріп, әкімшілік кедергілерді азайту арқылы өндірістік жобаларды жүзеге асыруды жеңілдету керек. Бұл кәсіпкерлер үшін тиімді жұмыс істейтін орта қалыптастырып, жаңа өндіріс орындарын ашуға ықпал етеді.

Өндірістік саланың дамуы үшін кәсіби мамандар қажет. Бұл бағытта оқу орындарымен, кәсіби колледждермен және жоғары оқу орындарымен тығыз байланыс орнатып, маман даярлауды арттыру қажет.

Қызылорда облысындағы шыны зауыты

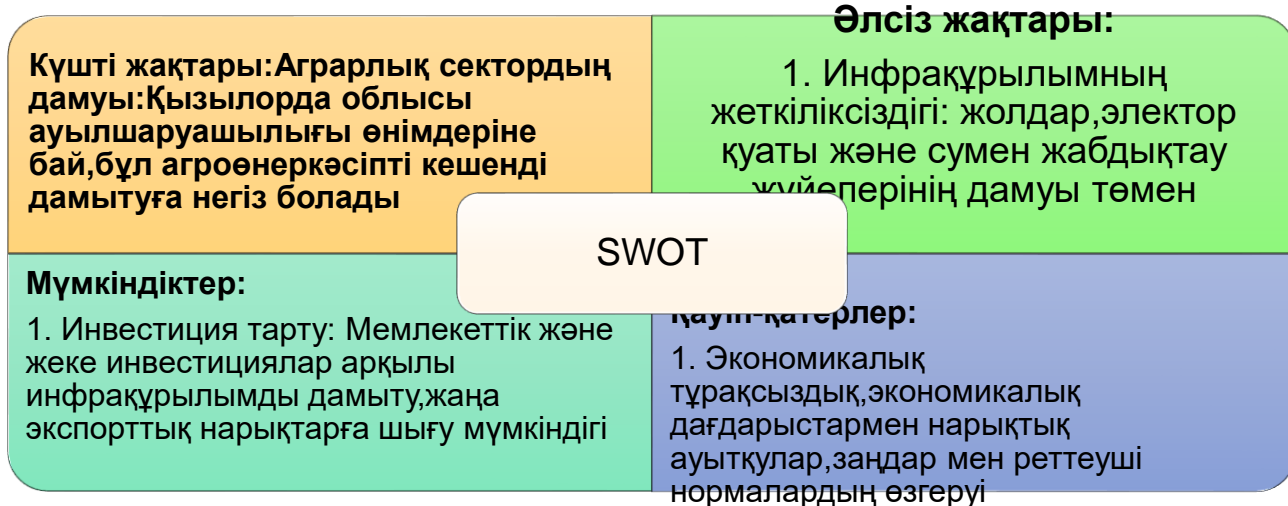

Қызылорда облысындағы цемент зауыты

Қорытынды: Қызылорда облысындағы зауыттардың аздығы өңірдің экономикалық және әлеуметтік дамуына теріс әсерін тигізеді. Бұл мәселені шешу үшін өндірістік инфрақұрылымды дамыту, инвестициялық ахуалды жақсарту және кадр мәселелерін шешу өте маңызды. Облыстың табиғи ресурстары мен стратегиялық орналасуы ескерілгенде, өндірістік саланы дамыту аймақтың тұрақты дамуына және халықтың әл-ауқатын арттыруға жол ашады.

Қорытындылай келе, жоғарыда айтылған мәселелер бойынша келесідей **SWOT** талдау жүргізуге болады:

Ұсыныстар: Қызылорда облысына шетелдік және ішкі инвесторларды тарту үшін жергілікті билік инвестициялық климатты жақсартуы қажет. Бұл үшін салықтық жеңілдіктер, арнайы экономикалық аймақтар құру және инвесторларға арналған жеңілдетілген несиелік бағдарламалар ұсыну тиімді болады.

Сырттан тартылатын инвесторлар мен кәсіпкерлерге облыстың өндірістік әлеуетін көрсету, жергілікті бизнесмендермен бірлескен жобалар құру, сондай-ақ индустриалды парктер мен өндіріс аймақтарын ұйымдастыру маңызды.

Қызылорда облысындағы мұнай, газ және басқа да минералды ресурстардың шикізат күйінде экспортталуына қарамастан, осы ресурстарды өңдеуді дамыту қажет. Мысалы, мұнай-химия, газ-химия зауыттарын ашу, пайдалы қазбаларды терең өңдеу арқылы қосымша құнды өнімдер шығару — аймақ экономикасының әртараптануына септігін тигізеді.

Ауыл шаруашылығындағы өнімдерді өңдейтін кәсіпорындарды ашу — Қызылорда облысының ауыл шаруашылығы мен тамақ өнеркәсібін дамытуға мүмкіндік береді. Күріш, мал шаруашылығы өнімдері мен көкөністерді өңдеу зауыттарын салу, экспортқа бағытталған дайын өнімдер шығаруға мүмкіндік береді.

Өндірістік саланың дамуына қолайлы жағдай жасау үшін облыстың түрлі аймақтарында индустриалды аймақтар мен арнайы экономикалық зоналар құру қажет. Бұл аймақтарда инфрақұрылым мен электр қуатын, су және газды тиімді тарату жүйелері қалыптастырылуы тиіс.

Өндірістік тауарлардың ішкі және сыртқы нарықтарға жылдам жеткізілуін қамтамасыз ету үшін өңірде көлік және логистика саласын дамыту қажет. Әсіресе, теміржол және көлік жолдарын жақсарту, теңіз порттарының қызметін арттыру маңызды.

Зауыттар мен өндіріс орындарын ашу процесін жеңілдету үшін әкімшілік кедергілерді азайту керек. Құжаттарды рәсімдеу, рұқсат алу, құрылыс жұмыстарына арналған рұқсаттарды алу процесі барынша қысқартырылуы тиіс.

Өндіріс жобаларын жүзеге асыратын кәсіпкерлерге құқықтық кеңес беру, сондай-ақ жергілікті билік тарапынан әкімшілік бақылауды тиімді ету үшін жергілікті заңнаманы жетілдіру қажет. Бизнес үшін оңтайлы құқықтық орта қалыптастыру — жаңа кәсіпорындардың ашылуына қолдау көрсетеді.

Өндірістік саланың дамуы үшін жоғары білікті жұмысшылар мен инженерлер қажет. Қызылорда облысындағы оқу орындары мен колледждерде өндірістік мамандықтар бойынша білім беру бағдарламаларын жаңарту және кәсіби білім беру жүйесін күшейту керек.

Жаңа зауыттар мен өндіріс орындары ашылған жағдайда жұмысшылардың кәсіби біліктілігін арттыру мақсатында оқыту курстарын ұйымдастыру маңызды. Бұл үшін кәсіпорындар мен оқу орындары арасында серіктестік орнату қажет.

Өндіріс саласына жана, экологиялық таза және энергия үнемдейтін технологияларды енгізу қажет. Мұндай технологиялар өндірістік процестердің тиімділігін арттырып, қоршаған ортаға теріс әсерді азайтады.

Жергілікті кәсіпорындар мен стартаптарды қолдай отырып, инновациялық өнімдер мен қызметтерді дамытуға көңіл бөлу қажет. Бұл үшін ғылыми-зерттеу орталықтарымен ынтымақтастық орнатып, инновациялық идеяларды қолдау және коммерцияландыру қажет.

Өндірістік кәсіпорындар мен зауыттар ашылған кезде экологиялық стандарттарды қатаң сақтау қажет. Мұндай кәсіпорындардың қоршаған ортаға зиян келтірмеуі үшін қажетті экологиялық шаралар мен стандарттар енгізілуі тиіс.

Қызылорда облысында жасыл технологияларды дамыту арқылы өндіріс процесінің экологиялық аспектілерін жақсарту мүмкіндігі бар. Қалдықтарды қайта өңдеу, энергияның баламалы көздерін пайдалану сияқты жобаларды жүзеге асыру аймақтың экологиялық тұрақтылығын қамтамасыз етеді.

Қазақстанның басқа өңірлерімен, сондай-ақ шетелдермен ынтымақтастықты дамыту үшін қосымша шаралар қабылдау қажет. Қызылорда облысының кәсіпорындары басқа аймақтармен және халықаралық нарықтармен тығыз байланыс орнатуы тиіс.

Өндірістік өнімдерді экспортқа шығару үшін халықаралық сауда және логистика мәселелерін шешу маңызды. Бұл үшін Қызылорда облысының кәсіпорындары әлемдік нарықтарда бәсекеге қабілетті болатындай өнімдер шығаруы қажет.

Пайдаланылған дереккөздер/әдебиеттер:

<https://kaz.zakon.kz/redaktsiia-zakonkz/4942565-yzylorda-shyny-zauyty-zamanaui.html>

<https://chatgpt.com/>

